

# Larrialdi ekologikoa, Mendebaldean zentraturako kontakizuna

**K**limaren kezka” edukitzea eta bere alde mobilizatzeko pribilegioa berdintasunik gabe dago banatuta Ipar eta Hego aldean artean. Alde batetik aberatsen opulentziak eragindako [CO<sub>2</sub>] emisioak eta bestetik pobreen bizirauteko emisioek eraginak, kapitalismoaren eta zampaketa kolonialaren historiak gaur erditu ditu ‘munduaren klima’ salbatu beharra defenditzen duen hegemonia tekno-zientifikoa eta baita bere ifrentzua den klima-eszeptizismoa ere. Larrialdi ekologikoz kezkatzen dira orain arte hari probetxua atera diotenak eta ez bere lehen biktimak direnak.

Zein belaunaldirena, zein ‘arrazarena’, zein nazionalitaterena da klima? Galdera hau, jende txintxoei barregarri iruditu arren, garrantzia handikoa da baldin eta “klimaren belaunaldia” –klimaren alde Mendebaldeko gazteek antolatutako mobilizazioa– irakurtzen bada historia globalaren neurgailu oso batekin; hau da, kontuan hartzen bada Mendebaldea munduaren zati bat baizik ez dela, gainerakoan historia guztiak ere entzun gabe ezingo dela arazoa erdipurdika baizik ulertu.

## DENOK “KLIMAREN BELAUNALDI”?

Klimaren berotzearena ez da soilik goraka doan tenperaturaren kontua: batez ere da Mendebaldean bezala hortik kanpoko herrialdeetan abian dagoen modernizatze prozesuaren errendimendu gero

eta txikiagoen edo negatiboen erakusgarria. “Klimaren belaunaldia” kontzeptua, definizio demografikoa utzi eta zibilizazioaren ikuspegi batetik aztertzen baldin badugu, ulertu dezakegu honela ere: Mendebaldeko zibilizazio tekno-zientifikoa gaurko mendebaldar askorengan eragin duen klimarekiko sentsibilizazio handiago bat.

Horren froga da Afrikan, Erdiko Asian edo Latino Amerikan klimaren alde ez direla mobilizatzen hango eskola-umeak, lizeoetako ikasleak, unibertsitateetakoak, ikerlariak eta politikariak. Han ez baita hain itogarri sentitzen kultura zientifikoa ‘klima globalaz’ egin duen eraikuntza, nahiz eta sentsibilitatea egon badagoen. Lurraldeotan Ingurumenari lotutako aldarrikapenak mamitzen dira Lehenbiziko herriek eta nekazariak beren bizimoduak zaintzeko daramatzaten borroketan. Ondorioz, Europako ‘klimaren belaunaldiak’ Mendebaldeko bizimodua gaitzesten duten bitartean, gizarte ez-mendebaldarrak borrokan ari dira beren antzinako bizimoduak babesteko kapitalismoaren lapurretatik.

Munduko klimaren gaurko ikuspegi teknozientifikoa ez al da, beraz, izaera historikoa duen planteamendu sozial, geopolitiko, ekonomiko eta politiko bat? Errealista ote da dimentsio anitzeko planteamendu honetaz hitz egitea aldi berean auzitan jarri gabe ‘klima globala’-k dauzkan kategoria politiko, ekonomiko, ingurumenezko eta ekologi-



## THIERRY AMOUGOU

EKONOMIALARIA

Thierry Amougou ekonomialaria Kamerunen sortu zen eta Belgikan Lovainako unibertsitate katolikoan ari da irakasle. *L’Esprit du capitalisme ultime: démocratie, marché et développement en mode kit* [Amaierako kapitalismoaren izpiritua: demokrazia, merkata eta garapena kit moduan] (2019) liburuaren idazlea, pentsamendu anticolonialistaren erreferentzia klasikoetako den Centre Tricontinental erakundeak plazaratzen duen *Alternatives Sud* aldizkarian plazaratu du 2020an orriotara dakarkigun artikulua, *L’Urgence écologique, un récit occidental-centré* tituluarekin.

koak? 'Klima globala' kontzeptuak bere izaera teknozientifikoarekin egituratzen du mundua, ulergarritasun bat ematen dio politika klimatikoari, baina ezkututzen ditu kapitalismo historikoaren dinamikaren barruan gertatutako hainbat zampaketa, baztertze, desparekotasun eta diskriminazio sozial eta kultural, hain zuzen ere klima globala arazo larri bihurtu dutenak.

### 'TXIMELETA EFEKTUA'

Klimaren zoritzearen kausa nagusietakoa den lapurreta kapitalistari dagokionez, hura jasan dute Afrika, Latinoamerika eta Erdiko Asiako hainbat belaunaldik. Kaosaren teoriari jarraituz esaten bada tximeleta baten hegalkadek eragin dezaketela milaka kilometrotara dagoen sistema oso bat dardarka jartzea, nola konpentsatu behar litzateke gaur egun kolonialismoak indigenen fauna, landaredi eta zibiliza-

zioak ez babesteagatik eragindako klimaren zoritzea?

**LARRIALDI EKOLOGIKOAZ  
KEZKATZEN DIRA ORAIN  
ARTE HARI PROBETXUA  
ATERA DIOTENAK  
ETA EZ BERE LEHEN  
BIKTIMAK DIRENAK. ZEIN  
BELAUNALDIRENA,  
ZEIN 'ARRAZARENA', ZEIN  
NAZIONALITATERENA DA  
KLIMA?**

'Klima globalak' behar bezala aztertzen ote du nola antolatu beharko den justizia inter-genera-

zionala gizarte ez-mendebaldarron mesedetan? Klimaren aldeko Funts Berdeak [GCF ingelesezko sigletan, Nazio Batuen Erakundeak klimaren aldaketaren aurrean herrialde txiroei laguntzeko antolatutako funtsa], barrutik hain hutsa egonda, balio ote dezake tamaina horretako helburu bati aurre egiteko? "17 urte dauzkat eta klimaren aldaketarekiko beldurra mugiarazten nau" zioen hedabideen aurrean Anuna De Weverrek. Belgikako mobilizazioen burua den militante honen beldurra inolaz ere ez da hedatuko Mendebaldekoak ez diren eskualdeetan, baldin eta bere adineko gazteek beldurra badiote batik bat lotara gosea ase barik joan beharri, edateko urik ez edukitzeari, eskolara ezin joanari, babesik ez edukitzeari edo haur soldadu bilakatu beharri.

Nola defenditu dezakegu elkarrekin munduaren klima, milaka gazte



eta haur beren gurasoekin itotzen ari direnean Mediterraneoak irentsita, beste gazte eta haur batzuk Brusela, Paris edo Quebecen guraso eta irakasleei eskutik helduta manifestatzen ari diren bitartean? Youth For Climate [Gazteak Klimaren Alde] mugimenduak ezin lezake arrakastarik izan gai oinarritzkoak, prematerialistak, falta diren herrialdeetan, mobilizazio hori han iruditzen zaielako luxuzko kezka postmaterialista bat. Arazoa ez da kezka oinarririk ez izatea, kontua da gure pentsamendua klimaren larrialdiaz kezkatzen dela eguneroko gabezien estatusunetik askatuta dagoenean: sabel gosetiarekin klima gutxi!

### “KLIMAZ KEZKA” EDUKITZEKO PRIBILEGIOA

Herri txiroak eta beren populazioak zigor bikoitza jasatera kondenatuta daude. Zeren eta, klima zorutzen ari den Lur berean bizitzeaz gain, elkarrekin zer ikusi behar dute Hego Amerikako ‘faveletako belaunaldiek’ eta Europako ‘klimaren belaunaldiek’? Latinoamerikako gazte txiroak eta oro har planetako Hegoaldekoek ordainduko dute klimaren zoratzearen prezio garestia, Europako ‘klimaren belaunaldikoek’ ordainduko dutenaren oso ezberdina. Kongoko umeek, sarritan Mendebaldeko multinazionalen hornidurarako meategi artisaletan bizirik lurperatuta ari direnek, ba al daukate ‘klimaz kezkatzeko’ pribilegiorik senperrenak egin behar dituztenean sos bat biltzeko?

Belaunaldien arteko injustiziak etorkizunaz hausnartzeaz gain eraman behar gaitu iraganaz eta gaur egunekoaz eztabaidatzera. Orain Afrikari eskatzen zaio ez dezala gehiago jarraitu ‘zibilizazioan sartzeko’ bidean, noiz eta garapen baten jabe izatera iritsi ez denean eta gainera galdu duenean lehengo berezko bizitza paradigma, Winston Churchillek kolonietako idazkari

nagusi zenean idatzitako *My African Journey* [Afrikako nire bidaia] hartan erakutsitako paradigma hura.

Churchillek liluraturik deskribatu zituen Afrika Ekialdean 1907an ezagututako kolore anitzeko tximeleta mordo izugarriak. Gaurko munduak Afrikaren aniztasun hura berreskuratu nahi luke biotopo baten osasun ekologiko onaren adierazgarritzat, ‘tximeletaren paradigma’. Alegia, Churchill bera 1905ean Afrika ‘zibilizatzen’ ibili ostean, orain Afrikari munduak eskatzen dio ‘deszibilizatzea’. Baina zein be-

launaldik pagatu behar du modernizatzeko kapitalistak suntsitutako tximeleta afrikarren zorra? ‘Hiru hamarkada loriatsuak’ [II. Mundu Gerra ondorengo oparotasun ekonomiko aldia] ezagutu zituzten europar haien biloben belaunaldiak ala berena zen ‘tximeletaren paradigma’ sutsuki defenditzeagatik urkatu zituzten afrikarren bilobek? Nola berradiskidetu bi belaunaldi ezberdinok klimaren alde egin beharreko murrizketen inguruan, beren bizimoduak hain errotik kontrajarriak direnean?



Umeak jolasean Madagaskarreko oihan suntsitu batean.

ASAH SHIMBUN



Haur eta gaztetxo langileak Kongoko meategi batean.

WIKIMEDIA



“Gaur planetaren klimak nozitzen dituen arazoak dira Zurien eta Beltzen, Zurien eta Gorrien, eta Zurien eta Horien arteko urte luzeetako harremanen ondorio”.

Thierry Amougou

AFP

## DENAK BAPORE BEREAN, BAINA DENENTZAKO LEKURIK EZ SALBAMENDU TXALUPETAN

Kapitalismo merkantilista eta industrialaren hasieretan Atlantikoan gaindi gertatutako esklabo trafikoak erakusten du kapitalismoak erregaitzat erabili zituela zenbait populazio arrazializatu: indioak, beltzak eta horiak. Horren adierazgarri bikaina da Voltairek *Candide*-n erakusten duen ‘Surinamgo beltz’ hura, zeinaren esku eta oin anputatuak izan baitziren menpekotasun erabatekoz produzitzeko erregai eta pizgarri.

‘Surinamgo beltza’-k erakusten du arrazaren osagaia bazutela kapitalismoaren barruan mendez mende ingurumenaren eta ekonomiaren arteko beharrezko oreka suntsitu duten desberdintasun sozialek. Kapitalismoak garai har-

tan mortairu edo porlantzat erabili baldin bazituen odola, hilketa, urkatzea eta morrontzako lana, kapitalismoak itxuraldatu duen mundu batean gaur egun berriro agertzen dira fantasma gisa klimaren arazoan, Achille Mbembe filosofoak aipatzen zuen *la raison nègre* (arrazoi beltza) horretan mamituz.

Gaur planetaren klimak nozitzen dituen arazoak dira Zurien eta Beltzen, Zurien eta Gorrien, eta Zurien eta Horien arteko urte luzeetako harremanen ondorio ingurumenezkoak. Binomio horietan bigarrenek –Beltzek, Zuriak, Gorriak, Horiak...– ez dute soilik zampaketa, mesprezua eta azpiratzea sufritu: horrez gain, beren kultura eta ingurumenarekiko zeukaten harreman propioa ere zanpatu eta suntsitu dizkie Mendebaldeko kapitalismoak naturarekiko egiten duen erabilera instrumentalak.

Produktzio kapitalistak Zurien

mesedetan egin duen arrazializazio historiko hau gaur egun ere berresten da; izan ere, hondamendi ekologikoen larrialdia salatzen dutenak nagusiki dira kapitalismoaren harreman arrazialetan irabazle izan direnak. Arazoa gutxi edo batere aipatzen ez dutenak dira, berriz, harreman historiko arrazializatuaren galtzaileak, egunero biziraun beharraren buruhausteetan itota bizi direnak. Zein dira produktzio kapitalistaren eta honen eragin duen ‘klimaren arazoaren’ gaurko ‘Surinamgo Beltzak’?

## KLIMA GLOBALAK ZEIN NAZIONALITATE DAUKAN

‘Pachamama’, Ama Lurra, ugazama [ama elikatzailea?... Jatorrizkoan *Mere nourricière*], horrela izendatzen dute Lurra Latinoamerikako indigenek. Klimaren gaia frontera-rik gabekoa denez, hura zaintzeko politikek hartu beharko lukete


2019ko martxoan Mozambikeko eskualde zabalak suntsitu zituen 'Idai' urakana klimaren aztoratzearekin lotu dute zientzialariek.



SIPHWE SIBEK

kontuan Lur bakar bat, herri bakar bat, nazio bakar bat: horrela Lurra-nazioa litzateke klimaren nazionalitatea. Gaur egun ekonomiak, kulturak, politikak eta migrazioen dinamikak ez dute erakusten, urrik eman ere, mundua gu guztion Pachamama denik.

Europara migratzaileak datoz pentsatuz ez bakarrik hemen segurtasun soziala, politikoa eta ekonomikoa hobeto ziurtatuta daudela, pentsatzen dute ere kontinente hau ez dagoela beren sorterrria dagoen Lurra-nazio berean. Ordainetan, Europa sendotzen ari bada gotorleku moduan, esan nahi du europar askok babestu egin nahi dituztela beren kultura eta ongizate estatua, baldin eta badaude. Ondorioz, hitzaldietan aipatzen da klima zaintzeko mundu osoa nazio bakar bilakatu beharra dagoela, ideietan bai aipatzen da baina askoz gutxiago jokabide politiko errealetan.



**DISKURTSOAK  
IRADOKITZEN DU DENOK  
GOAZELA ITSASONTZI  
BEREAN BAINA  
DENOK EZ DAUKAGU  
SARBIDERIK SALBAMENDU  
TXALUPETARA (...)  
SOLAIRU EZBERDINETAN  
GOAZ, BATZUEK  
LEHENENGO KLASEAN ETA  
BESTEAK BIGARRENEAN**

Hauek analizatzen baldin badira migrazioen arloan, bereziki, ageri da klimak hainbat nazionalitate badietuela.

Alde batetik, txiroek uste dute iparraldean egoera ekonomiko, politiko eta sozialek baimentzen dutela klimaren berotzea gutxiago nozitu ahal izatea; beste aldetik, Iparreko herrialdeek beren baldintza politiko, sozial eta ekonomikoak babestu nahi dituzte klimaren berotzearen ondorioak planetako txiroek baino hobeto jasan ahal izateko. Diskurtso honek iradokitzen du denok bizi arren itsasontzi berean, denok ez daukagula sarbiderik salbamendu txalupetara. Praktikak erakusten du solairu ezberdinetan goazela itsasaldi honetan, batzuek lehenengo klasean eta besteak bigarren klasean.

Lurra nazio bakartzat hartzen ez denez, hainbat klima eredu daukagu aldi berean. Samuel Huntingtongen ideiei jarraiki, 'klima globala' da klimarekiko planteamendu ezberdinen arteko gerra. Bush aitak 1992an Rioko Lurraren Gailurrean

bota zuen “Gure bizimodua ez da negoziagai!” eta Margaret Thatcherrek 1980an zabaldu-tako “Ez dago alternatibarik!”, biak ere dira zibilizazio eredu beraren osagai, klimaren arazoa zibilizazio identitate baten hots, kapitalismoaren, mende jarritako eredu batenak. Alegia, nazioa eta bere bizitza eredu aldazinak direla klimaren beroketa gora-behera: planteamendu honetan klima politikaren koste-etekinak argudiatzen dira termino identitarioetan.

Gero daukagu Edouard Glis-santek aipatzen duen ‘mestizaia’ edo ‘kreolizazio’ eredu. Honetan ez da aipatzen klimarekiko ikuspegi ezberdinen arteko txokerik, baizik eta horien mestizaiak eraman gaitzakeela klima globalaren nazioa izango den Pachamamara. Azkenik, Achille Mbembek bezala azpimarra genezake munduaren etorkizun ‘negroa’



Europako eta Afrikako gaueko argiak, batzuen eta besteen CO<sub>2</sub> isurien adierazgarri.

[*devenir nègre du monde*]: klimarena dela irteerarik gabeko paradigma, zeinetan gizaki guztiok izango baikara klimaren beroketaren ‘negroak’, klimaren ‘Surinameko Beltzak’, klimaren politika neoliberalen itsasontziaren

azpiko aldeko solairuan bidaiatu beharko dutenak.

## KONTAKIZUN MENDEBAL-ZENTRATUA

‘Klima globala’ deituak hainbat arrazionalitate daramatza bere baitan tira-biran. Azalean arrazoiaren heroikotasuna eta hegemonismo teknozientifikoaren itxurak erakutsiz, mamian ukatu eta fagozitate egiten ditu mendebaldarrak ez diren kulturek klimari buruz dauzkaten ikusketa pre-zientifikoak, hauetara atear irekitzeko orde. Lehen herriek, beren bizimoduarekin planetaren bi biririk –Amazoniako eta Gineako golkoko oihanak—zaindu dituztenek, badituzte lekuko ezagutzak sekula agertzen ez direnak Klimaren Garapenari buruzko Gobernu arteko Adituen Taldearen (GIEC) txostenenetan.

Ezin konta ahala herri indigenaren iraganak suntsitu dituztenak ez



### MOBILIZAZIOAK

Klimaren aldeko mobilizazioak egin dira batik bat mundu aberatsean 2019 eta 2020ko irailtan; argazkietan, ezkerrean Austrian egindako bat eta eskuinean Parisen 2020ko irailan burututakoa, tartean zela Greta Thunberg.

al dira izan, bada, iparraldeko eredu matematiko eta fisikoak? Nola kontabilizatzen dira Iparrak bere oparotasunean isurtzen dituen emisioak eta Hegoak biziraun nahian emititzen dituenak? Munduko eskualde bakoitzak eduki behar balu bere kultura eta arazoekin bateragarria den klima eredu bat, orduan gaurko AEBek klimarekiko eszeptizismoa leukakete klimarekiko argudio nagusi. Hemen klimaren beroketari buruz halako iritzi-demokrazia bat daukate kontrajartzen dituen arrazionalitate zientifikoa eta arrazionalitate demokratikoa: iritzi-demokraziaren izenean baimentzen da egiazat ematea ebidentzia zientifikoko gezurrak edo asmakizunak direnak erakutsi dituenak. Mendebaldeak, beraz, bi arrazionalitate dauzka borrokan bere baitan. Batek erakusten du klimaren beroketa existitzen dela baina besteak ukatu egiten du eta klimari buruzko akordioak eragozten ditu.

Hau ez al da gertatzen guk zientziak deitzen ditugunak balioekin lotuta daudelako? GIECeko kimi-

ketan muturra sartzen duten balioak. Ereduok sarritan mundu mailakoak dira baina eraiki dituzte Mendebaldeko jendeek (GIECen 27 eredueta-rik 21 zientzialari iparramerikarrek sortu dituzte) eta haien kultura ezin da geratu ekuazioen atarian!

Objektibotasuna boterearen tresna da modernitatea abiatu zenetik eta Mendebaldea da erabaki eta arautzen dituen 'klima globala' eta horri lotutako politiken objektibatze moduak. 'Klima globala' ren kontakizunak jarraitzen du erabat mendebal-zentraturik egoten. Eta ezkututzen du hitz horrek gaur egun bere baitan daramatzala, legitimituz, sailkapen kolonial eta eboluzionista: gizarte tradizionala versus gizarte modernoa, komunitatea eta gizartea, natura eta kultura, etnologia eta soziologia, Mendebaldearen historia –zientifikoa denez gero, unibertetsala– eta Mendebaldetik kanpoko ikuspegiak, hauek ez babilira bezala zientifikokoak.

**YOUTH FOR CLIMATE  
MUGIMENDUAK EZIN  
LEZAKE ARRAKASTARIK  
EDUKI GAI OINARRIZKO  
ETA PREMATERIALISTAK  
FALTA DIREN  
HERRIALDEETAN, HAUETAN  
MOBILIZAZIO HORI  
IRUDITZEN ZAIELAKO  
LUXUZKO KEZKA  
POSTMATERIALISTA BAT**

koek, fisikoek, matematikariak eta estatistikariak badauzkate, jakina, beren ereduaren parametroen antola-

